

Інформаційна довідка
щодо посилення заходів захисту права на працю для жінок і чоловіків,
які перебувають у відпустці для догляду за дитиною*

Анотація. В Інформаційній довідці висвітлені окремі питання щодо покращення балансу між роботою та особистим життям шляхом посилення гарантій права повернення працюючих жінок і чоловіків після відпустки для догляду за дитиною на ту ж саму або еквівалентну посаду на умовах, не менш сприятливих для них, у контексті проекту Закону України «Про внесення змін до Кодексу законів про працю України щодо посилення заходів захисту права на працю для жінок та чоловіків, які перебувають у відпустці для догляду за дитиною» (реєстр № 12074 від 27.09.2024 р.).

Ключові слова: право на працю, відпустка для догляду за дитиною, відпустка при народженні дитини, працююча жінка, працюючий чоловік, умови праці.

Вступ.

Основоположним принципом соціальної політики і ключовою метою Європейського Союзу (далі – ЄС) є забезпечення гендерної рівності та рівних можливостей для чоловіків і жінок у сфері зайнятості, що закріплено статтями 8, 153 Договору про функціонування ЄС¹. Одним із пріоритетів у досягненні гендерної рівності в ЄС визнано політику балансу професійного та особистого життя, яка заохочуватиме участь жінок на ринку праці, сприятиме рівному розподілу обов'язків по догляду між чоловіками й жінками й допоможе усунути гендерні розриви в оплаті праці, враховуючи при цьому демографічні зміни та включаючи наслідки старіння населення².

Хартія основних прав Європейського Союзу³ передбачає право на захист від звільнення з причини, пов'язаної з материнством, і право на оплачувану відпустку у зв'язку з вагітністю і пологами та відпустку по догляду за дитиною після народження або усиновлення дитини – для поєднання сімейного та професійного життя. У статті 27 Європейської соціальної хартії (переглянутої)⁴ встановлено, що з метою забезпечення здійснення права працюючих чоловіків і жінок із сімейними обов'язками на рівні можливості і рівне ставлення до них, сторони зобов'язуються забезпечити обом батькам можливість отримувати в період після відпустки по вагітності та пологах відпустку по догляду за дитиною, тривалість та умови якої мають визначатися національним законодавством, колективними договорами або практикою.

У процесі реалізації відповідної політики 20 червня 2019 року Європейський Парламент і Рада ухвалили Директиву про баланс між роботою та

¹ Consolidated version of the Treaty on the Functioning of the European Union. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A12012E%2FTXT>

² Баланс професійного та особистого життя як стандарт ЄС у сфері гендерної рівності (частина 1). URL: <https://jurfem.com.ua/balans-chastyna-1/>

³ Charter of Fundamental Rights of the European Union. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:12012P/TXT>

⁴ European Social Charter (revised) (ETS No. 163). URL: <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list?module=treaty-detail&treaty-num=163>

особистим життям для батьків і опікунів 2019/1158/ЄС⁵. Імплементация положень Директиви є обов'язковою як для держав-членів, так і для інших держав, які співпрацюють з ЄС, обрали курс на європейську інтеграцію, зокрема це стосується України.

Основна частина.

Прийняття проекту Закону (реєстр № 12074 від 27.09.2024 р.) обґрунтовується необхідністю удосконалення положень Кодексу законів про працю України (далі – КЗпП України) у частині гарантій прав жінок і чоловіків, які перебувають у відпустці по догляду за дитиною, при народженні дитини.

Законопроектом пропонується внести зміни до КЗпП України щодо забезпечення права повернення працюючих жінок та чоловіків після відпустки (для догляду за дитиною, при народженні дитини) на ту ж саму або еквівалентну посаду на умовах, не менш сприятливих для них, та скористатися будь-якими поліпшеними умовами роботи, на які вони мали б право у період відсутності. Тим самим передбачається імплементувати відповідні положення Директиви 2019/1158/ЄС до національного законодавства про працю.

Наразі КЗпП України визначає загальні підстави надання відпустки при народженні дитини, відпустки у зв'язку з вагітністю, пологами і для догляду за дитиною, а також врегульовує інші правовідносини у сфері праці. Закон України «Про відпустки»⁶ (далі – Закон) регулює правовідносини, якими встановлюються державні гарантії права на відпустки працівників, визначаються умови, тривалість і порядок надання їх працівникам для відновлення працездатності, зміцнення здоров'я, а також для виховання дітей, задоволення власних життєво важливих потреб та інтересів, всебічного розвитку особи.

Відповідно до Закону право на відпустку, зокрема на відпустку для догляду за дитиною, забезпечується гарантованим наданням відпустки визначеної тривалості зі збереженням на її період місця роботи (посади), заробітної плати (допомоги) у випадках, передбачених цим Законом.

Водночас запровадження додаткових гарантій, спрямованих на захист трудових прав працюючих жінок і чоловіків у період перебування у відпустці для догляду за дитиною і після неї, сприятиме впровадженню практик, дружніх до працівників і працівниць із сімейними обов'язками, які покликані підтримати гармонійне поєднання робочого і сімейного життя. Такі заходи приваблюватимуть ширше коло працівників і працівниць, а також формуватимуть передумови для тривалих трудових відносин.

Висновок. Проаналізований законопроект є актуальним, його прийняття сприятиме впровадженню європейських стандартів досягнення балансу між роботою та особистим життям для батьків та опікунів, а також реалізації принципу рівних можливостей і рівного ставлення до чоловіків і жінок у сфері зайнятості та професійної діяльності.

⁵ Directive (EU) 2019/1158 of the European Parliament and of the Council of 20 June 2019 on work-life balance for parents and carers and repealing Council Directive 2010/18/EU. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32019L1158>

⁶ Про відпустки : Закон України № 504/96-ВР від 15.11.1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/504/96-%D0%B2%D1%80#Text>

** Цей документ підготовлений Дослідницькою службою Верховної Ради України як довідковий інформаційно-аналітичний матеріал. Інформація та позиції, викладені в документі, не є офіційною позицією Верховної Ради України, її органів або посадових осіб. Цей документ може бути цитований, відтворений та перекладений для некомерційних цілей за умови відповідного посилання на джерело.*